

MA'RUF EL-KERHÎ HAZRETLERİ (2)*

*Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.*

*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü
ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn...
Muhammedin ve âlihî ve sahibihî ecmaîn...
Ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn...
Emmâ ba'd!..*

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri iki cihanın saadetine cümlenizi nâil eylesin... Dünyada, ahirette bahtiyar olun... Peygamber SAS Efendimiz'in şefaatine, komşuluğuna, iltifatına mazhar olun...

Evliyâullahın menâkıbını ihtiva eden *Tabakâtü's-Süfiyye* isimli *eserin 88. sayfasındayız. Ma'ruf-u Kerhî Hazretleri ile ilgili bölümde bulunuyoruz. İnşâallah bu bitince, bundan sonraki bölüm Hâtem-i Esam bölümü... 88. sayfanın 10. paragrafından başlayacağız.*

Yalnız, bu bölümleri okumağa ve izaha başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruhuna bizlerden acizâne, naçizâne bir sevgi nişânesi olsun, hediye-i Kur'âniyye olsun diye, sonra cümle âlinin, ashâbının, etbânının ahhâbının; sâdât ve meşâyih-i turuk-u aliyyemizin, Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan hocamız Muhammed Zâhid-i

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan tarikat büyüklerimizin;

Bu beldelerde medfun bulunan enbiânın, sahabenin, evliyâullahın, hâssaten Yûşâ AS'ın, Hâlid ibn-i Zeyd Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin, Abdül'ehad-ı Nûrî Hazretleri'nin, Şeyh Murad Hazretleri'nin, Haydar Baba Hazretleri'nin ve şu tekkenin bânîsi Selâmî Mustafa Efendi Hazretleri'nin ve kitabını okuduğumuz Sülemî Ebû Abdurrahmân Hazretleri'nin;

Uzaktan, yakından bu bahisleri dinlemeğe gelen siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan bütün geçmişlerinin, sevdiklerinin, yakınlarının, dostlarının, kardeşlerinin ruhlarına hediye olsun diye; biz de dünya ve ahiret saadetine erelim, Rabbimizin rızasına uygun yaşayıp huzuruna sevdiği, râzı olduğu kul olarak varalım diye bir Fâtihâ üç İhlâs-ı Şerif okuyup öyle başlayalım ruhlarına hediye ettikten sonra:

.....

a. Allah'ın Bir Kula Kızmasının Alâmeti

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri diyor ki:

سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ بْنِ يَعْقُوبَ الْهَرَوِيَّ
بِقِرْمِيسِينَ يَقُولُ سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ عَطَاءٍ يَقُولُ
حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ مُخَلَّدٍ قَالَ قَالَ ابْنُ أَبِي الْوَرْدِ قَالَ
مَعْرُوفُ الْكَرْخِيُّ عَلَامَةٌ مَقْتِ اللَّهِ الْعَبْدَ أَنْ
تَرَاهُ مُشْتَغَلًا بِمَا لَا يَعْنِيهِ مِنْ أَمْرِ نَفْسِهِ

TS. 88/10 (*Semi'tü ahmede'bne muhammed-i'bni ya'kûbe'l- hereviyye*) Heratlı Ahmed ibn-i Muhammed ibn-i Yâkub'dan ben işittim diyor. (*Bi-kırmisîne*) Kırmisin şehrinde. Cibâl mıntıkasının büyük beldelerinden biridir bu Kırmisin. Farsça aslı Kirmanşahan idi. Arapçası Kırmisin oldu. Amid ile arasında 3 fersah mesafe olan bir yer. Orada duymuş.

(*Yekül: semi'tü ahmede'bne atâ'*) O da, Ahmed ibn-i Ata'dan işittiğini söylüyor. (*Yekülü haddesenâ umerü'bnü muhalled*) O da, Ömer ibn-i Muhalled bize tahdis eyledi, söyledi diyor. (*Kâle kâle'bnü ebi'l-verd*) O da, bana Ebü'l-Verd söyledi diyor. (*Kâle ma'rûfuni'l-kerhiyyü*) Ma'ruf-u Kerhî ki, hayatını, terceme-i hâlini, sözlerini okumakta olduğumuz evliyâullahın büyüklerinden, duası makbul, türbesinin toprağı şifa olduğu kitapta yazılı olan mübarek zât. Buyurmuş ki Ma'ruf-u Kerhî Hazretleri – Allah şefaathlerine erdirsin:

(*Alâmetü makti'llâhi'l-abde en terâhu müştâgilen bi-mâ lâ ya'nîhi min emri nefsih*) “Allah'ın bir kula kızdığıнын, gazab ettiğinin alâmeti, senin o kulu boş, faidesiz, kendi nefsinin keyfi istikametinde bir işle meşgul olarak görmendir.”

Yâni, “Bir adam kendi nefsinin işi peşindeyse, arzusu, hevesi, hevâsı peşindeyse ve işe yaramayan işler yapmaktaysa; bu adam Allah'ın gazabına, kızgınlığına maruz olmuş bir insan ki böyle yapıyor. Allah sevseydi, onu kendisine kullukta istihdâm ederdi.” demek istiyor.

Mademki nefsinin hevâsı peşinde koşuyor, mademki işe yaramaz işler yapıyor, isterse libası güzel olsun, isterse makamı güzel olsun, isterse köşkü, evi barkı, arabası güzel olsun, isterse dış görünüşü, etrafındaki insanların ona itibarı çok olsun... Bunların hiç kıymeti yok. Demek ki, Allah o kuluna kızıyor ki, nefsinin hevası peşinde ve işe yaramaz şeylerle ömrünü zâyî ediyor.

Allah bizi korusun... Allah bizi işe yarayan, hayırlı, faydalı, sevaplı, ecirli işlerle meşgul eylesin... Nefsin, oyuncuğu, hizmetçisi, maskarası, kulu etmesin...

İmâm Gazâlî cennet mekânın bir sözü hep hatırımda canlı durur. Diyor ki:

“—İnsanlar bazı ilkel kabilelerin puta tapmasını ayıplarlar. ‘Yâ ne kadar kafasızlık! Kendilerinin yaptıkları, oydukları, yonttukları putlara tapıyorlar. Az önce bir taştı, heykel yaptılar, tapınıyorlar. Az önce bir ağaçtı, bir sanatkâr bunu bir heykel haline getirdi, geçtiler karşısına, tapıyorlar...’ diye insanlar bunu ayıplar. İlkel insanların putlara tapışını ayıplarlar. Halbuki gözlerinden perdeler kaldırılrsa, açılrsa, basîretleriyle görecekler ki, insanların çoğu kendi nefsinin putuna tapıyor, kendi nefsini put edinmiş, kendi nefsine tapıyor.”

Nasıl tapıyor?.. El pençe divan durmuş karşısında; “Emret nefsim, ne emredersen yapmağa hazırım! Sana itaatliyim, senin kulunum, senin emrindeyim, senin buyruğundayım!” diyor, nefsinin peşinde gidiyor.

Demek ki, Allah'ın kızmasının, gazabının alâmetidir bu gibi durumlar ki, sevaplı olmayan, ahirete faydası olmayan bir işle insan meşgul oluyor.

b. Bazı Yanlış Beklentiler

قَالَ وَقَالَ مَعْرُوفٌ طَلَبُ الْجَنَّةِ بِلَا عَمَلٍ ذَنْبٌ مِنَ
الذُّنُوبِ وَانْتِظَارِ الشَّفَاعَةِ بِلَا سَبَبٍ نَوْعٌ مِنَ
الْغُرُورِ وَارْتِجَاءِ الرَّحْمَةِ مَنْ لَا يُطَاعُ

جَهْلٌ وَحُمُقٌ

TS. 89/11 (Kàle ve kàle ma'rûfun) Yine aynı yolla Ma'ruf şöyle dedi diye, Ma'ruf-u Kerhî Hazretleri'nin sözünü naklediyor. (Talebü'l-cenneti bilâ amelin, zenbün mine'z-zünûb. Ve'ntizâru'ş- şefâati bilâ sebebin, nev'un mine'l-gurûr. Ve'rticâu'r-rahmeti men lâ yutâ', cehlün ve humk.)

Bak ne söylüyor Ma'ruf-u Kerhî Hazretleri:

(Talebü'l-cenneti bilâ amelin zenbün mine'z-zünûb) “İbadet etmeden, cennete götürecek a'mâl-i sâliha işlemeden cenneti talep etmek, istemek günahlardan bir günahtır.”

Cenneti istemek lafla olmaz. Cenneti istemek, cennete götürecek işleri yapmakla olur. A'mâl-i sâlihayı, ibadet ve taati yapmakla olur. A'mâl-i sâliha, ibadet ve taati olmadan cenneti istemek günahtır, günahlardan bir günahtır.” diyor.

(Ve'ntizâru'ş-şefâati bilâ sebep) "Ve Allah'ın Rasûlü bana şefaath eder diye, ortada şefaathine sebep olacak bir durum yokken, Rasûlüllah'ın şefaathini beklemek, (nev'un mine'l-gurûr) aldanmadan bir çeşittir, nevîdir, bir çeşit aldanmadır."

Yâni, Allah'ın cennetini istiyorsan, cennete layık a'mâl-i sâliha işle!.. Rasûlüllah'ın şefaathini istiyorsan, Rasûlüllah'ın sana şefaath etmesine sebep olacak bir zihniyet ve tavır takın!.. Öyle bir tavır takınmadan şefaath istemek, aldanmanın bir çeşididir. Amel etmeden, a'mâl-i sâlihâ işlemeden cenneti istemek, günahlardan bir günahdır.

(Ve'rticâu'r-rahmeti men lâ yutâ') "Kendisine itaat olunmayandan rahmet ve acıma ummak, beklemek (cehlün) cahilliktir, (ve humkun) ve ahmaklıktır." Yâni, insana rahmeti kim edecek, kim acıyacak, kim rahmet edecek? Allah... E Allah'a itaat etmiyor. İtaat edilmeyenin rahmetini ummak cahillik ve ahmaklıktır.

Dünyada bile öyledir. Sen adamın hizmetinde olmazsan, sözünü dinlemezsen, o sana bir şey yapar mı? Derse çalışmazsan olur mu? Söz dinlemezsen? Hizmetçi, efendisinin sözünü dinlemiyor, maaşını arttırmasını bekliyor. E mümkün mü? Talebe ders çalışmıyor, okula devam etmiyor, not bekliyor; on alacağım, yıldızlı pekiyi alacağım, sınıfı geçeceğim diye. Olur mu? Olmaz. İtaat olunmayanın rahmetini beklemek cahillik ve ahmaklıktır. Yâni ne olacak? İtaat olacak. Kul Rabbine mutî olacak.

İtaat ne ile olur?.. Emirlerini bilmekle olur. Allah neyi emretti sana?.. Sıralayabileceksin. Şunu, şunu, şunu emretti, şu işleri onun için yapıyorum. Şunları, şunları yapma diye emretti, onları da onun için yapmıyorum diyebilecek insan. İlim lâzım yâni. Allah'ın emrettiği şeyleri bilmek lâzım. Kur'an'ı bilmek lâzım. Yâni Rasûlü'nün bize bildirdiği şeyleri, sünnet-i seniyyeyi bilmek lâzım! Yâni oturup kalkıp, dinî bilgisini kuvvetlendirmesi lâzım insanın. Cahillikle doğru düzgün bir dindarlık yapılamaz.

“—E pekiyi, ümmî evliyâullah nasıl oluyor?”

Allah onların gözlerini, gönüllerini açıyor, alim ediyor da ondan sevgili kulu yapıyor. Yoksa cahillikle olmaz.

Şimdi bu söze çok önem verelim: Cenneti a'mâl-i sâliha işlemekten istemek, günahlardan bir günahdır. Yanlış bir iştir çünkü, hatalı bir tutumdur, günahdır böyle bir tutumda olmak.

Ve esbâbına tevessül etmeden Rasûlüllah'tan şefaât beklemek, o da bir çeşit aldanmadır. Çünkü, Rasûlüllah'ın şefaât etmesi için, senin de onun şefaât edeceği bir duruma dönmen, bir tavır takınman lâzım.

İtaat edilmeyen, Allah'ın sana rahmet etmesini ummak da cahillik ve ahmaklıktır. Çünkü itaat etmedin diye o seni cezalandıracak, cehenneme atacak, yakacak; sen hâlâ rahmet bekliyorsun. İtaat edeceksin, yapmağa çalışacaksın, yolunca yürümeğe çalışacaksın; o zaman rahmetine müstehak olursun, mazhar olursun, lütfuna erersin.

c. Mutî Kul Olmanın Sebebi

وَقَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ الدَّارَانِيُّ سَأَلْتُ مَعْرُوفًا
الْكَرْخِيَّ عَنِ الطَّائِعِينَ لِلَّهِ تَعَالَى بِأَيِّ شَيْءٍ قَدَرُوا
عَلَى الطَّاعَةِ قَالَ بِإِخْرَاجِ الدُّنْيَا مِنْ قُلُوبِهِمْ وَلَوْ
كَانَ مِنْهَا شَيْءٌ فِي قُلُوبِهِمْ مَا صَحَّتْ لَهُمْ سَجْدَةٌ

TS. 89/12 (Ve kàle ebû süleymân ed-dârânî) Daha evvel terceme-i hâli geçmiş olan Ebû Süleymân ed-Dârânî dedi ki: (Seeltü ma'rûfeni'l-kerhiyye ani't-tâiîne lillâhi teâlâ bi-eyyi şey'in kaderû ale't-tàah? Kàle: Bi-ihrâci'd-dünyâ min kulûbihim; ve lev kâne minhâ şey'un fî kulûbihim mâ sahat lehüm secdetün)

Ebû Süleyman ed-Dârânî, tercüme-i hâlini daha evvel bu kitapta okumuş, görmüş olduğumuz zât-ı muhterem, Ma'ruf-u Kerhî'ye sordum diyor. (Ani't-tâiîne li'llâhi teâlâ) “Allah’a mutî kulları sordum. (Bi-eyyi şey'in kaderû ale't-tàah) Allah’a mutî olmağa nasıl muktedir oldular? Ne yaptılar da Allah’a mutî kul olabildiler. Ne sayesinde?..”

Bak, kul o kadar istiyor da gene mutî olamıyor, günahlara dalıyor, hatalar işliyor, akşam pişman olacak işler yapıyor sabah, veya sabah pişman olacak işler yapıyor gece... Yâni, “Nasıl oldu da böyle Allah’a itaat etmeğe muktedir olabildiler, güç yetirebildiler?”

Allah'a mutî olan kullar neyle bu dereceye erdiler?" diye Ma'ruf-u Kerhî'ye sordum diyor Ebû Süleyman ed-Dârânî. Dedi ki:

(Bi-ihracî'd-dünyâ min kulûbihim) "Gönüllerinden dünyanın fikrini, sevgisini çıkartmakla yaptılar. (Ve lev kâne minhâ şey'ün fî kulûbihim) Eğer gönüllerinde dünyadan bir şey olsaydı, az bir şey olsaydı, (mâ sahat lehüm secdetün) onların bir secdeleri bile sahit secde olmazdı. Bir secdeleri bile tam, makbul bir secde olmazdı. Gönüllerinden dünyayı çıkarttılar da, dünya sevgisini çıkarttılar da, Allah'a mutî olmaları ondan oldu." demiş.

Tabii, dünyanın ne olduğunu her derste lafı geçtikçe, sırası geldikçe söylüyoruz. Dünya yerküresi demek değildir, dünya içinde yaşadığımız hayat demektir. Bu hayat gaye değildir, ahiret esastır. Bu hayatta biz bir müddet yaşadıkdan sonra, asıl yerimiz olan ahirete göçeceğiz; asıl oraya hazırlanmamız lâzım! Kim bu dünyayı mamur etmeğe, bu dünyada gününü gün etmeğe, burada yaşamağa çalışır da ahirete çalışmazsa hata etmiş olur. Onun için:

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ

(Hubbü'd-dünyâ re'si külli hatîetin) "Bütün hataların başı dünya sevgisidir." denmiştir.

Diyor ki: "Allah'a mutî olan kullar nasıl itaat edebildiler?

Gönüllerinden şu hayatın sevgisini çıkarttılar."

Şu içinde yaşadığımız hayatta neyi seviyoruz biz? Ev severiz, bark severiz, çayır severiz, çimen severiz, dere severiz; deniz kenarı, yalı, gül, bülbül, sümbül, baklava, börek, çörek... Yâni, insan birçok şey seviyor bu dünyada, bu hayatın içinde ve birçok insan, bu dünyadaki kendi yaşamıyla ilgili küçük bir gaye peşinde koşuyor:

“—Bir ev sahibi olabileyim, bir emekli maaşına nail olabileyim, bir otomobilim olsa başka bir şey istemem!” filan...

Hep şu dünyayla ilgili hevesler ve arzular var, şu hayatla ilgili arzular var.

Halbuki asıl iman, insana ahireti düşünmeyi, ahirete hazırlanmayı ve cenneti kazanmayı, Allah'ın rızasını kazanmayı emrediyordu. O zaman insanın bu dünyadaki muvakkat gayeleri peşinde koşması ahirete karşı vazifelerini ihmal ettirir, ettiriyor. Yâni dükkanını, işini bozmak istemiyor, memuriyetinden atılmak istemiyor, parasız kalmak istemiyor, zahmete girmek istemiyor, hapse düşmek istemiyor, ölmek istemiyor; yaşamak istiyor, keyfine bakmak istiyor, keyfi bozulmasını istiyor. Keyfi bozuldu mu yüzü kırılıyor, canı sıkılıyor. Doğru bir söz de söylesen, kızıyor. Yâni umûmiyetle insanların genel durumu böyle.

İşte bu çıkacak kalpten, ahireti düşünecek insan... Cenneti kazanmayı düşünecek, Allah'ın rızasını kazanmayı düşünecek, Allah'ın sevdiği kul olmayı elde etmeyi düşünecek. O zaman işler değişir.

O zaman insan bu dünyanın şusuna busuna bakmaz. Elinin tersiyle onları iter, dünyaya rağbeti kalmaz. Yâni zühd sahibi olur, dünyaya aldırmayan bir insan haline gelir. Bu makbul bir şey, Allah'ın sevdiği bir şey... Çünkü Allah, asıl ahirete hazırlanmayı emrediyor. Allah'ın sevap verdiği işlerin çoğu nefse tatsız gelen, bugünkü insanların hoşlanmayacağı şeylerdir.

وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ
تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا
تَعْلَمُونَ

(البقرة: ٢١٦)

(*Ve asâ en tekrehû şey'en ve hüve hayrun leküm*) “Siz sevmezsiniz ama, sevmediğiniz o şey sizin için hayırlı olabilir. (*Ve asâ en tuhibbû şey'en ve hüve şerrün leküm*) Bir şeyi çok istersiniz, seversiniz ama, aslında o sizin için şerli olabilir. (*Va'llàhu ya'lemu ve entüm lâ ta'lemûn*) Allah bilir, siz bilmezsiniz!” (Bakara, 2/216) buyruluyor.

İnsanoğlu bu şeyi anlayamadığı için, basîret gözüyle bakamadığından bu dünyayı hedef alıyor.

Hele kâfirse, “Ahiret bana ne gerek?” diyor, hem de aleyhinde konuşuyor. Haram filan olduğu zaman, “Sen yemiyorsan, ver ben yiyeyim!” diyor. Veyahut sen bir haramı işlemek istediğin zaman, “Yap, günahı bana!” diyor.

Korkmuyor yâni, ahireti düşünmüyor. Ne günahattan korkuyor, ne cezadan korkuyor. Tabii o tam bu hayatın adamı, dünya ehli...

Kâfirler dünya ehlidir. Mü'minler ahiret ehlidir, onlar ahireti düşünürler. Ama bu zamanın mü'minleri de kâfirlerin huyları kendisine bulaştığı için kafaları bozulmuştur. Şimdi bize asıl mü'minlerin halleri anlatıldığı zaman, kafamıza zor giriyor ve biraz da garipsiyoruz, "Bu ne biçim müslümanlık?" diye. Birçoklarının da içinden itiraz geliyor:

"—Yâ böyle de olur mu? Şu dünyaya gelmişiz, azıcık da keyif, zevk ve eğlence de olmasın mı?" filan gibi şeyler geliyor.

İşte diyor ki: "Dünyayı gönüllerinden çıkarttıkları için Allah'a mutî kul olabildiler. Eğer dünyadan, dünya sevgisinden gönüllerinde birazcık bir şey olsaydı bir secdeleri bile tam secde olmazdı."

Düşünelim bir insanın ki, rüyasında göstermişler cenneti, huriler çıkmış karşısına, "Hadi biz seni bekliyoruz, neredesin yâ?.." demişler... Böyle hikâyeler var yâni, evliyaullahtan duyduğumuz. Adamın bu dünyada yemek yemeğe ağzının tadı kalmıyor. Yâ bir an evvel ölsem de öbür tarafa gitsem, şu bizim köşklere, hurilere kavuşsam diye o zaman bu tarafı hiç gözü görmüyor.

Mü'min böyle işte yâni. Mü'min, bu dünyanın mevkîini verirler, istemez.

"—E padişah yapalım seni."

"—İstemem."

“–Para verelim!”

“–Sizin olsun.”

“–Köşk verelim!”

“–Gerekmez.”

Vali yapıyorlar, konağa oturmuyor sahabe-i kirâm. Normal elbise giymiyor. Parası var, karnını tıka basa doldurmuyor. Neden? Aç durması iyidir, tevâzû iyidir, gösteriş kötüdür filan diye. Yâni onların halleri böyleydi.

Bizim de, gönlümüzden dünyayı çıkarmamız lâzım! Dünya gönülden çıktı mı, insan o zaman ahiret için her şeyi yapar. O zaman Bosna'nın Hersek'in imdadına da yetişir, Azerbaycan'ın imdadına da yetişir. Şu tatlı sıcak paraları Allah yolunda rahatlıkla verir, tatlı canını verir, zahmete girer, ter döker... vs. O ahiret geldiği zaman aklına, yerleştiği zaman, dünya gönlünden çıkar.

Doğru söylüyor, doğru söylediğini sezinliyoruz. Yâni onlar Allah'a nasıl mutî kul olabildiler? Gönüllerinden dünya sevgisini iyice çıkartarak... “Çıkartmasalardı, secdeleri bile tam bir secde olmazdı.” dedi.

d. Dünya Sevgisinin Gönülden Çıkartılması

وَبِهِ قَالَ سُئِلَ مَعْرُوفٌ بِمَ تَخْرُجُ الدُّنْيَا مِنْ

الْقَلْبِ قَالَ بِصَفَاءِ الْوُدِّ وَحُسْنِ الْمُعَامَلَةِ

TS. 89/13 (Ve bihî kàle süile ma'rûfun) Aynı rivayet zinciriyle, aynı adamlardan müellife rivâyet olunmuş ki, Ma'rûf-u Kerhî'ye sormuşlar, şöyle sorulmuş: (Bime nuhracü'd-dünyâ mine'l-kalb?) (Nuhracü) diye yazılmış, (tuhracu) olsa daha iyi olacak...

Demin soran Ebû Süleyman ed-Dârânî'ydi. Burada soranın kim olduğu söylenmiyor. Belki aynı rivâyet zinciriyle olduğuna göre yukarıdaki sorunun devamıdır. Peş peşe... Konu da benziyor: (Bime tuhracü'd-dünyâ mine'l-kalb) “Pekiyi, tamam, onlar Allah'a mutî kul olmayı dünyayı gönüllerinden çıkartmak için başarmışlar ama dünya kalpten nasıl çıkartılır? Gönülden dünya nasıl atılır, def edilir? ‘Çık, defol, gözüme görünme, yıkıl

karşımdan!’ diye nasıl diyeceğiz de, dünya sevgisi olmayacak?” (Kàle) Buyurmuş ki: (Bi-safâi'l-vüddi ve husni'l-muâmele)

“Sevginin sâfiyetiyle olur bu...”

“—Allah'ı seviyor musun?”

“— Seviyorum.”

“—Hakikaten mi, gerçekten mi? Samimi, gerçek bir sevgi mi?”

Samimi bir sevgi oldu mu, o zaman dünya kalpten çıkar; (ve husni'l-muâmele) ve Allah'a karşı edebini takınır. Muamelesi, kulluk muamelesi güzel olunca olur. Yâni sevgi samimi, muamele hakiki olduğu zaman olur. Gönülde Allah sevgisi tam oldu mu, yaptığı işler de içten ve samimi işler oldu mu; o zaman gönülden dünya sevgisi çıkar.

Dünya sevgisi çıktı mı, Allah'a mutî kul olur.

Her yaptığı şeyi Allah'ın istediği şekilde yapar,
âsî olmaz hiç...

e. Muhabbet Nedir?

وَبِهِ قَالَ سُئِلَ مَعْرُوفٌ عَنِ الْمَحَبَّةِ فَقَالَ الْمَحَبَّةُ
لَيْسَتْ مِنْ تَعْلِيمِ الْخَلْقِ إِنَّمَا هِيَ مِنْ
مَوَاهِبِ الْحَقِّ وَفَضْلِهِ

TS. 89/14 (Ve bihî kâle süile ma'rûfun ani'l-
mahabbeti) Herhalde gene devamı olsa gerek.
“Bu sefer de Ma'rûf'a soruldu ki: Muhabbet
nedir? Muhabbetten soru soruldu. Sevgi,
yâni (bi- safâi'l-vüdd) demişti, sevginin sâfî
olmasıyla olacak bu iş demişti.

Peki ni nedir muhabbet?” diye sordular
Ma'ruf'a. Belki Ebû Süleyman sormuştur gene.

Diyor ki: (El-mahabbetü leyset min ta'lîmi'l-
halk, innemâ hiye min mevâhibi'l-hakki ve
fadlih) “Muhabbet, insanların birbirleriyle
konuşarak öğretmesiyle öğrenilecek bir şey
değildir. O, Allah'ın, Hakkın verdiği bir vergidir,
fazlından bir fazıldır ki o, kuluna vermişse
verir.

Sevme kabiliyeti olmayan da sevemez. Seven
seviyor, Allah o kabiliyeti vermiş, sevme
kabiliyeti olmayan da sevemiyor. Allah o
muhabbeti versin, o aşkı, o şevki versin, o sâfî,
hakîkî duyguları ihsân eylesin...

f. Fütüvvetin Alâmeti

وَبِهِ قَالَ مَعْرُوفٌ لِلْفِتْيَانِ عَلَامَاتٌ ثَلَاثٌ

وَفَاءٌ بِلَا خِلَافٍ وَمَدْحٌ بِلَا جُودٍ وَعَطَاءٌ بِلَا سُؤَالٍ

TS. 89/15 (Ve bihî kâle ma'rûfun: Li'l-fityâni alâmâtün selâsün: Vefâun bilâ hilâfin, ve medhun bilâ cûdin, ve atâun bilâ suâlin)

Fütüvvet denilen bir meşreb var tasavvufta... Fütüvvet; yiğitlik demek, mertlik demek, er kişilik demek, delikanlılık demek, kahramanlık demek. Yâni tasavvuf erbâbı fetâdır, fütüvvet erbâbıdır, yiğittir. Fetâların şâhı da Hazret-i Ali Efendimiz'dir.

لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ

(Lâ fetâ illâ aliyy) diye rivâyet vardır. Gençti, delikanlıydı ve iyi müslümandı ve çok kahramandı biliyorsunuz. Yâni Hayber'in fethi ve diğer savaşlardaki kahramanlıkları biliniyor.

Onun için tasavvufta bir kahramanlık, bir fütüvvet, bir fetâ olmak, yiğit olmak meşrebi vardır. Buna gayret etmişler. Yâni bizim Anadolu'nun mutasavvıfları, Horasan'ın mutasavvıfları mert olmağa, yiğit olmağa, kahraman olmağa çok dikkat etmişler. Onun için, böyle gözünü daldan budaktan esirgemeyen kimseler olmuşlar. Her vesîleyle söylediğimiz her silahşör, hem sôfî, hem arif, hem zâhid... böyle kimseler olmuşlar yâni.

Böyle, bu yiğitlerin üç alâmeti vardır diyor. Yiğitlik... Yâni bilmiyorum, bu zamanın insanına sòfî denilince, mutasavvıf denilince nasıl bir imaj gelir hatırına, nasıl bir insan düşünür? Belki miskin, bir kenara yaslanmış, gözü kapalı bir insan geliyor. Belki ak sakallı, cübbeli bir insan geliyor, yeşil sarıklı filan... Yâni çeşitli şeyler gelebilir. Aleyhte çok konuşmalar olduğu için, miskin, sessiz, beceriksiz, işe yaramaz insanlar filan gelebilir hatıra... Ama tasavvuf erbâbı fetâdır, yiğittir yâni. Kahramandır, gözünü daldan budaktan esirgemez, yapacağı yardımı yapar, kimseden korkmaz. Çok güzel huylara sahiptir. Böyle yiğit ahlâkı vardır, mertlik ahlâkı vardır.

“—Bak biz bunu bilmiyorduk.” diyeceksiniz şimdi. “Biz sanıyorduk ki derviş deyince şöyle olacak böyle olacak...”

İşte bu kitabı onun için okuyoruz. Yâni dervişler hakkında, sùfîler hakkında bilgiler ve zihinlerde meydana getirilmiş hayaller, gerçek dervişin hayali değil. Kötülemelerle, çok yanlış insanlar derviş diye tanıtılmış. Onun için bu günün insanı dervişlikten, tasavvuftan kaçıyor. Dindarlar da kaçıyor.

Tabii kâfir kaçır. Kâfir İslâm'dan kaçıyor; tamam, işine gelmiyor, plajdan kopacak, içkiden ayrılacak, kumarı bırakacak, haramı bırakacak, hırsızlığı, arsızlığı, yüzüzlüğü bırakacak... Tamam, o kâfir ama, mü'min de hoşlanmıyor.

Hatta:

“—Bu kadar zikretme!” diyor. “Bu kadar daldırma, bu kadar namaz kılma oynatırsın, kafayı oynatırsın, üşütürsün, boş ver! Bu kadar dindar olma.” diyor.

E nasıl olacak?

“—Eğlence zamanında eğlen, ibadet zamanında ibadet et. Bak ben akşamları birer kadeh atarım.” diyor.

Böyle diyenleri duydum ben. Allah Allah!.. Onu tavsiye ediyor yâni.

“—Biraz rindmeşreb ol, gazelleri okumadın mı?” diyor, bilmem ne diyor.

Böyle abuk sabuk şeyler...

Ama bak diyor ki: “Fetâların, fütüvvet erbâbının, yâni yiğitlerin, yâni gerçek sòfî, yiğit olanların, sòfinin yüksek kalitelisinin üç alâmeti vardır:

(Vefâun bilâ hilâfin) Arkadaş oldu mu, hiç muhalefet etmeden vefâ gösterir. Vefâlı bir arkadaş olur. Hiç itiraz etmez.”

“—Şunu şöyle yap!”

“—Baş üstüne...”

“—Şuraya gidelim!”

“—Olur, baş üstüne...”

“—Şunu yapalım!”

“—Baş üstüne...”

“—Gel ben filanca yerden şu şeyi yapacağım, biraz zor, yardım et bana!..”

“–Baş üstüne...”

Yâni vefâ var, hiç ihtilaf yok. Hiç zıt gitmek, hiç itiraz etmek yok.

Hani anlattım burada evliyaullahtan yakın zamanın insanlarını...

“–Biz seninle çocukluk arkadaşınız, bana haber verdiler, yarın öleceğim, gel seninle beraber gidelim!” diyor.

Kendisine vefat edeceği işaret olmuş, çocukluk arkadaşına diyor ki:

“–Biz seninle çocuklukta beraber büyüdük, aramız iyidir, gel yarın beraber ölelim!” diyor.

O da:

“–Olur, hay hay.” diyor.

Demek ki yiğit adam... Ölümünden de korkmuyor. Arkadaşlıkta da vefâsı tam yâni. “Olur.” diyor.

Bunu bize anlatan hacı diyor ki:

“–Tübe vallah, ertesi gün ikisi de öldü.” diyor.

Tekirdağ şivesiyle anlatıyor, “Tübe vallah, ertesi gün ikisi birden öldü.” diyor. Yâni harbe filan gittikleri için değil, Tekirdağ’da otururken bir akşamüstü sözleşmişler, beraber ölüyorlar. Yâni yiğitliğe bak! Akıl almaz, çok enteresan şeyler.

Evliyaullahın hali böyle...

1. (Vefâun bilâ hilâf) “Yiğit sûfi...” Benim idealimdeki sûfî işte Abdullah ibn-i Mübârek. Hem kılıcı var, hem cömertliği var, hem ilmi var, irfânı var, ibadeti var, taati var, zevki var, şevki var, edebî yönü var...

İşte benim sevdiğim, asıl sūfî, işte yiğit böyle.

Ahdetmiş, ahdinden dönüyor... Arkadaşlık kurmuş, arkadaşlığı bırakıyor... Yâni öyle iğrenç şeylerle karşılaşılıyor ki insan...

“—Yahu dervişlik bu değil... Bari derviş olduğunuzu saklayın!” diyeceğim geliyor onlara.

Yâni, “Dervişliğe bühtan olmasın. Sizi görüp de millet dervişlikten soğumasın!” diyeceğim geliyor, öyle insanlar var.

Ahdetmiş, söz vermiş, sözüne sadık değil... Derviş olmuş, şeyhine bağlı değil... Vazife yapması lâzım, vazifeden haberi yok... Nezâketten haberi yok, âdabdan haberi yok...

“—Yâhu bari sen sus, sakla, sır gibi, suç gibi, dervişliğini kimseye söyleme!.. Çünkü dervişlik senin yaptığın değil!” diyeceğim geliyor öyle kimselere.

Nasıl olacak? (Vefâun bilâ hilâfin) “Hiç itiraz etmeden vefâ gösterecek, ihtilaf etmeyecek, pekiyi diyecek.” bir. Üç vasfı sayıyor.

2. (Ve medhun bilâ cûdin) “Herhangi bir iyilik yapmasına lüzum kalmadan medhedecek karşı tarafı, gözünde iyi görecek.”

Hani sana birisi çıkarttı, külliyetli bir ikramda bulundu, “Hay Allah râzı olsun!” diyorsun. Babam da der, herkes der. Yâni ortada bir cömertlik, bir şey olmadan sevebiliyor musun, karşılık olmadan? (Medhun bilâ cûdin) Sana bir cömertlik yapmamış, ikramda bulunmamış, bir şey yok ama, gene onu sevmekte, onu

medhetmekte, onu övmekte, gönlünden onu beğenmekte devam edebiliyor musun?

3. (Ve atâun bilâ suâlin) “O istemeden vermektir.” İstedi mi kıymeti kalmaz. İstetmeyeceksin, ihtiyacını sezinleyeceksin. Çünkü istemek zillettir, zordur. Onu istemek zilletine uğratmayacaksın. Kahramansan, yiğitsen, anladın mı ihtiyacını, verivereceksin; istemesine lüzum kalmayacak.

İstedikten sonra kıymeti kalmaz ki... Ooh, geçmiş ola... İstedi bir kere artık. Zaten, isteyip de vermezsen; isteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü kara... O çok daha kötü! İstemiş, bir de vermiyor... Ooo, hemen sen git sildir ismini defterden... İstemiş de vermiyor. Sezecek, istemeden verecek.

Tabii bu bir sezgi... Arkadaşıyla ilgilenmeyi gerektiriyor bu. İhtiyacını anladı, sezdi, şıp diye verecek. Belki, kendisinin verdiği bile belli etmeyecek.

Anlattık ya burada, hani gelmiş bir şehre bir şeyh efendi, hocaefendi; o şehirdeki okuttuğu bir talebeyi sormuş,

“—Falanca nerede?”

Demişler:

“—Hapiste...”

“—Ne yaptı, bir suç mu işledi?”

“—Hayır, fukaracık borcunu ödeyemedi, alacaklısı da hapsedtirdi onu...”

“—Ne kadar borcu?”

“—Şu kadar bin dinar...”

Tamam, gitmiş alacaklıya, tıklar tıklar parayı ödemiş, çıkarttırmış hapisten ama, şehirden kaçmış kendisi. Parayı ödeyen hoca şehirden kaçmış. Yâni hapisten çıkan adam, iyiliği kendisinin yaptığını bilmesin diye gözüne görünmemiş. İşte yiğitlik bu, tasavvuf bu...

Tasavvuf laf değil ki. Her zaman söylüyoruz tasavvuf sarık, cübbe, kavuk değil! Tasavvuf huy... Bu huyları yapabiliyor musun? İstmeden verebiliyor musun? Bir iyilik olmadan sevebiliyor musun? Hiç ihtilaf etmeden, muhalefet etmeden itaat edebiliyor musun? Edemiyoruz, olmaz. Böyle yiğitlik olmaz, böyle sûfîlik olmaz.

Şeyhine itaat etmiyor. Halbuki bu arkadaşı... Arkadaşına bile böyle davranacak. Şeyhine bile itaat etmiyor adam... Yâni nerede dervişlik, nerede bu zamane dervişleri?

g. Ma'ruf-u Kerhî'nin Nefsine Hitabı

وَبِهِ قَالَ كَانَ مَعْرُوفٌ يُعَاتِبُ نَفْسَهُ وَيَقُولُ
يَا مِسْكِينَ كَمْ تَبْكِي وَتَنْدُبُ أَخْلَصُ تَخْلَصُ

TS. 89/16 (Ve bihî kâle: Kâne ma'rûfun yuâtibü nefsehû, ve yekülü: Yâ miskîn! Kem tebkî ve tendüb? Ahlis tahlüs.)

Aynı rivâyet zinciriyle bildiriliyor ki: Ma'ruf-u Kerhî kendi nefsinin azarları, itâb ederdi kendi nefsinin ve derdi ki kendi kendine:

(Yâ miskîn) “Ey kendi nefsim benim! (Kem tebkî) Ne ağlayıp duruyorsun?”

(Ve tendübü) Tendübü neydi? Bir bakalım da, yanlış tercüme yapmayalım. Yâni ne diye ağlayıp duruyorsun da, tekrar aynı şeyi yapıyorsun gibi... (Nedebe-yendübü-nedben fülânen ile'l-emri deâu) Birini bir iş için davet etmek; (nedebe'l-meyyite adede mehàsinehu) Yâni ölünün iyiliklerini sayıp dökmek. (Nedibe-yendebü) Bu yendübü diye harekelemiş, birincisi olacak. Yâni birini bir husus için davet etmek mânâsı yok burada. Olsa olsa, bir ölünün iyiliklerini sayıp dökmek olur.

Yâni insanlar, birisi öldü mü ağlardı, ondan sonra ah kömür gözlüydü, hoş halliydi, şöyleydi, böyleydi diye ölünün iyiliklerini sayarlardı. Şimdi kendi nefesine diyor ki:

“—Ey nefsim! Ne ağlayıp da sayıp, döküp duruyorsun? Yâni bir sürü laf söylüyorsun, ne ağlayıp, sayıp döküp duruyorsun? (Ahlis tahlüs) İhlâslı ol, kurtulursun. Boş ver, bırak bunları, ihlâslı ol; o zaman kurtulursun!” diyor.

Kendisi tabii ağlıyor, ibadet ediyor, ağlıyor, üzülüyor... Kendi nefesine böyle diyormuş. “Ne ağlayıp zırlayıp böyle bir şeyler sayıp döküp, söylenip duruyorsun? İhlâslı ol!.. İşte o zaman kurtulursun. Böyle ağlamakla olacak iş değil.”

Güzel, yâni her sözü tatlı... Mâşâallah... Büyük insanların büyüklüğü kelimelerinden de biliniyor, anlaşılıyor, seziliyor, hoş kokusu yayılıyor etrafa.

h. Evliyâullahın Alâmeti

وَبِهِ قَالَ قَالَ مَعْرُوفٌ مَا عَلَّامَتُ الْأَوْلِيَاءِ فَقَالَ
ثَلَاثَةٌ هَمُّهُمْ لِلَّهِ وَشُغْلُهُمْ فِيهِ وَفِرَارُهُمْ إِلَيْهِ

TS. 90/17 (Ve bihî kâle süile ma'rûfun mâ alâmetü'l-evliyâ') Ma'ruf-u Kerhî'ye soruldu ki: "Evliyâullahın alâmetleri nedir?"

(Fekâle: Selâsetün) "Üç tane alâmeti vardır evliyânın:

1. (Hümûmühüm li'llâh) Üzüntüleri, tasaları Allah içindir. Yâni nefisleri için, dünya için vs. için değil, Allah içindir üzüntüleri, tasaları, dertleri, sıkıntıları..."

2. (Ve şugûlühüm fîhi) "Meşguliyetleri Allah'ladır."

3. (Ve firârühüm ileyhi) "Firarları, kaçışları da Allah'adır." Yâni insandan, dünyadan, masivâdan tınn kaçıyor. Nereye?.. Allah'a...

Kaçışları Allah'a, meşguliyetleri Allah'la, dertleri, tasaları Allah olan kimsedir. Evliyaullahın hali, vasıfları budur diye söyledi.

i. Arif ve Nimet

وَبِهِ قَالَ قَالَ مَعْرُوفٌ لَيْسَ لِلْعَارِفِ نِعْمَةٌ
وَهُوَ فِي كُلِّ نِعْمَةٍ

TS. 90/18 (Ve bihî kâle) "Aynı rivâyet zinciriyle, (kâle ma'rûfun) Ma'ruf-u Kerhî

dedi ki...” Yâni bunların hepsini yazmak lâzım! Bunlar böyle, iki kelimeyle tercüme ederek geçiştirilecek şeyler değil; bunlar bir ömrün, bir büyük velînin ömür boyu kazandığı tecrübenin damıtılmış iksiri bunlar... Bu sözlerin her birisi üzerinde, insanın bir vaaz müddeti kadar konuşması lâzım!.. Biz tabii israf ediyoruz. İnsan bir şeyi bol buldu mu, böyle çok harcar. Burada cevher çok olduğu için, biz az söyleyip geçiyoruz.

Halbuki bir tanesinin üzerinde durup anlatmak lâzım!

Hocamız cennet-mekân, öyle yapardı. Evvelki haftadan başladığı hutbe konusunu, bu hafta da devam ettirirdi, öteki hafta da devam ettirirdi, altı hafta, yedi hafta aynı konuyu devam ettirirdi. Bitmezdi konu. Çünkü konu derin. O konuyu anlata anlata, hutbede böyle aslan gibi, başkomutan gibi, bangır bangır bağıracağı zaman, minber hop iner hop kalkardı. O halim selim insanın, kimse yüzüne bakamazdı. “Bu söz bana!” diye herkes günahını, suçunu anlardı, gık diyecek hali kalmazdı kimsenin... Herkes nefesine levm ederdi. Herkes Allah’ın yoluna girmeğe arzu duyardı içinden, gözleri yaşla dolardı.

Ma’ruf-u Kerhî buyurdu ki:

(Leyse li’l-àrifi ni’metün) “Arif için bir nimet yoktur; (ve hüve fî külli ni’metin) o her nimetin içinde olduğu halde...”

Tabii bu sözü kelime olarak Türkçeye dönüştürülmesi bu ama mefhûmu ne, medlûlü

ne, ne demek istiyor yâni? Bu sözü söyleyen Ma'ruf-u Kerhî neyi kastediyor?

Arif, yâni yüksek seviyeli sûfi demek, dervişlerin yüksek seviyelisi. Arifin bir nimeti yoktur, o her nimetin içinde olduğu halde... Yâni, hiç bir nimet arifi tatmin etmez, Allah'ı ister. Yâni ne türlü nimetlerin içinde olursa olsun, gönlü sükûn bulmaz, karar bulmaz, rahat etmez, huzur duymaz; Allah'ı ister. Bu mânâyâ olabilir.

Arifin bir nimeti yoktur, her nimetin içinde olduğu halde, olsa bile, onun için bir nimet yoktur. Bu mânâyâ olabilir. Nimeti görmez, nimetlerle oyalanmaz, Mün'im'i, Mükrim'i, Rabbini bulmağa himmet sarf eder, gayret sarf eder demek.

j. Gönül Hoşluğu

سَمِعْتُ أَبَا الْفَتْحِ الْقَوَّاسِ الزَّاهِدِ يَقُولُ سَمِعْتُ
أَبَا عَمْرٍو الْبُزُورِيَّ يَقُولُ قَالَ مَعْرُوفٌ قُلُوبُ
الطَّاهِرِينَ تَشْرَحُ بِالتَّقْوَى وَتُزْهِرُ بِالْبِرِّ

وَقَلْبُ الْفُجَّارِ تَظْلِمُ بِالْفُجُورِ وَتَعْمَى بِسُوءِ النِّيَّةِ

TS. 90/19 (*Semi'tü ebe'l-fethi'l-kavvâse'z-zâhid, yekûlü: Semi'tü ebâ amrini'l-büzûriyye, yekûlü: Kâle ma'rûfun*) Müellif Ebu'l-Feth Kavvas ez-Zâhid'den duymuş.

O da Ebû Amr el-Büzûri'den duymuş, Ma'ruf-u Kerhî Hazretleri şöyle buyurmuş:

(Kulûbü't-tâhirîne tüşrahu bi't-takvâ, ve tüzhirü bi'l-birr; ve kulûbü'l-füccâri tüzlimü bi'l-fücûr, ve ta'mâ bi-sûi'n-niyyeh.)

(Kulûbü't-tâhirîn) “Tâhir, temîz, pâk kulların gönülleri (tüşrahu bi't-takvâ) takvâ ile ferahlanır, münşerih olur, geniş bir gönül olur, hoş bir gönül olur. Takvâ sıfatına sahip oldukları için, müttakî kul oldukları için, gönülleri münşerih olur. Böyle sıkı gönül olmaz, açık, ferah, hoş gönüllü olurlar, (Ve tüzhirü bi'l-birr) İyilikle ışık saçarlara, etrafı aydınlatırlar.

(Ve kulûbü'l-füccâr) Fâcir kimselerin gönülleri ise, (tüzlimü bi'l-fücûr) fısk u fücûrdan dolayı kapkara kesilir; (ve ta'mâ bi-sûi'n-niyyeh) kötü niyetlerinden dolayı da körleşir.”

Yâni, fâcir insanların yaptıkları günahlardan dolayı gönülleri kararıp körleşir. Kötü niyetlerinden dolayı gönülleri kör olur, basiretleri kör olur. Ama tâhir, pâk, ârif, yüksek, kâmil insanların da takvâ sayesinde gönülleri şöyle ferah, fahûr, açık, aydınlık olur. İyilik yaptıkları için, birr, iyilik sahibi oldukları için de nurlu, pırıl pırıl parlak olurlar.

Demek ki; takvâyı şiar edinirse, insanın gönlü hoş olur.

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ

(الإنشراح: ١)

(E lem neşrah leke sadrek?) “Biz senin gönlünü hoş etmedik mi, genişletmedik mi?” (İnşirah, 94/1)

O İnşirah Sûresi'ndeki gibi gönlü hoş olur, içi rahat olur ve yaptıkları iyilikler sebebiyle

pırıl pırıl nurlu olur gönülleri... Ama fâsık ve fâcirlerin, günahlarından dolayı içleri kapkara olur ve bir de kötü niyetler besledikleri için, gönül gözleri kör olur.

k. Allah Bir Kulun Hayrını Murad Ederse...

Sonuncu cümle:

وَبِهِ قَالَ مَعْرُوفٌ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا فَتَحَ
عَلَيْهِ بَابَ الْعَمَلِ وَأَغْلَقَ عَنْهُ بَابَ فَتْرَةٍ

وَالْكَسَلِ

TS. 90/20 (Ve bihî kâle ma'rûfun) Aynı rivâyet zinciriyle Ma'ruf'un şöyle dediği naklediliyor:

(İzâ erâda'llâhu bi-abdin hayran feteha aleyhi bâbe'l-amel, ve ağleka anhu bâbe'l-fetreti ve'l-kesel)

“Allah bir kulun hayrını murad etti mi, o kulum hayra ersin diye kulunun hayırlara mazhar olmasını, taltif olunmasını istedi mi, (feteha aleyhi bâbe'l-amel) ona amel kapısını açar; (ve ağleka anhu bâbe'l-fetreti ve'l-kesel) ve ona tembellik ve fütur, gevşeklik kapısını kapatır.”

Allah bir kulun hayrını istedi mi o kulda tembellik kalmaz, gevşeklik kalmaz, takatsizlik kalmaz; a'mâl-i sâliha işleme kapısı ona açılır.

Bakarsın ibadette, bakarsın hayırda hasenâtta... Hayrını istedi mi, böyle yapar.

Daha önce de bir söz geçmişti. Allah'ın bir kula kızmasının alâmeti neydi?.. Nefsinin hevâsı peşinde koşması, boş işlerle uğraşmasıydı. Allah bir kulun hayrını murad etti mi, ona a'mâl-i sâlihâyı işlemeyi nasib eder. Ve tembellik kapısını, takatsızlık, fetret kapısını ona kapatır.

“—Takatim yok hocam, hiç ibadet etmek istemiyorum. Ayağa kalkmağa takatim yok, yastıktan başımı kaldıramıyorum, uykuyu çok seviyorum...” vs. vs.

Demek ki, Allah onun hayrını murad etmiyor. “Allah bir kulun hayrını murad etti mi, onda tembellik kalmaz, fetret hali kalmaz.” diyor.

[—Kaç dakika oldu, daha ne kadar vaktimiz var?

—47 dakika oldu.

—Ne kadar daha okuyalım?..

—10 dakika daha okuyun!

—Evet, 200 dirhem daha ver dedi.]

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

24. 07. 1993 - Eyüp/İstanbul

HÂTEM-İ ESAM HAZRETLERİ (1)*

حَاتِمُ الْأَصَمِّ

(Hâtemüni'l-esam) Hâtem-i Esâm Hazretleri... Yeni bir şahsa geçiyoruz. Bu 11. terceme-i haldir kitapta. 10 tanesini bitirdik, 11.ye geldik.

a. Hâtem-i Esam Hakkında Bilgi

وَمِنْهُمْ حَاتِمُ الْأَصَمِّ وَهُوَ حَاتِمُ بْنُ عُنْوَانَ وَيُقَالُ

حَاتِمُ بْنُ يُونُسَ وَيُقَالُ حَاتِمُ بْنُ عُنْوَانَ بْنِ

يُونُسَ الْأَصَمِّ وَكُنْيَتُهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ

(Ve minhüm hâteminü'l-esammü) Bu evliyaullahtan bir tanesi de Hâtem-i Esam'dır. Esam, sağır demek. Sağır Hâtem'dir bir tanesi de... Kör Ali diyoruz, Topal Ahmed diyoruz, Sağır Hâtem. Bu mübareğin lakabı sağır, Sağır Hâtem'dir.

(Ve hüve hâtemü'bnü unvân) "Babasının adı Unvân, kendisinin adı Hâtem'dir, Hâtemü'bnü Unvân'dır. (Ve yukâlü: Hâtemü'bnü yûsuf) Babasının adı Yusuf diye de geçmiş, Yusuf oğlu Hâtem diye de geçmiş. (Ve yukâlü: Hâtemü'bnü unvâne'bni yûsufe'l-esam) Bazıları da demişler ki: Hayır, babasının adı Unvan'dır, dedesinin

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

adı Yusuf'tur. Yusuf oğlu, Unvan oğlu Hâtem.”
Bu olabilir. Bazen dedeye nisbet edilir isimler.
Bu bizim Osmanlı sahasında da görülüyor.

Herhalde doğrusu o olsa gerek parantez
içindeki.

(Ve künyetühû ebû abdi'r-rahmân) Hâtem-i
Esam'ın künyesi de ne gibiymiş aynen? Sülemî
gibiymiş. Yâni, kitabın müellifiyle künyedaş
iymiş, künyeleri aynıymış.

وَهُوَ مِنْ قُدَمَاءِ مَشَايخِ خُرَّاسَانَ مِنْ أَهْلِ بَلْخٍ
صَحْبِ شَقِيقِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ وَكَانَ أَسْتَاذَ أَحْمَدَ بْنِ
خَضْرَوَيْهِ وَهُوَ مَوْلَى لِلْمُسَنَّى بْنِ يَحْيَى
الْمَحَارِبِيِّوَا وَلَهُ ابْنٌ يُقَالُ لَهُ خَشْنَامُ بْنُ حَاتِمِ

(Ve hüve min kudemâi meşâyihî hurasân)
“Horasan meşâyihinin eskilerindendi bu
Hâtem-i Esam Hazretleri. (Min ehli belh) Belh
ahâlisinden idi.”

Belh kimin şehriydi? İbrâhim ibn-i Edhem'in
şehriydi. Daha sonra, Mevlânâ Hazretleri'nin
doğduğu şehir... Belh'i gidip görmek lâzım!

[Yatsı ezanı okunmaya başladı.]

(Sahibe şakîke'bne ibrâhim) “Şakîk-i Belhî'yi
görmüş, onunla sohbeti olmuş, yâni ona mürîd
olmuş.” O da Belhli, bak Şakîk-i Belhî. (Ve kâne
üstâze ahmede'bne hadraveyh) “Ahmed ibn-i
Hadraveyh'in de hocası, üstadı idi Hâtem-i
Esam.”

(Ve hüve mevlen li'l-müsenne'bnî yahye'l-muhâribiyyi) “Bu Hâtem-i Esam Hazretleri, Müsennâ ibn-i Yahyâ el-Muhâribî'nin mevlâsı idi.” Yâni bir beldeye fâtihler, ordular, İslâm orduları geldiği zaman, oranın ahâlisi müslüman oluyor ve ahâleden bazı kimseler bazılarına intisab ediyorlar, bağlanıyorlar. O onun mevlâsı deniliyor, onun mevlâsı oluyor. Bu köle mânâsına da gelmiyor. Demek ki, Arap asıllı Müsennâ ibn-i Yahyâ el- Muhâribî'nin mevlâsıymış. Demek ki, Arap asıllı değilmiş Hâtem-i Esam.

(Ve lehû ibnün, yukâlû lehû: Haşnâmü'bnü hâtem) Haşnâm

ibn-i Hâtem adında bir de oğlu vardı. Buradaki haş, bizim hoş dediğimiz kelimedir. Yâni iyi adlı, Hoşnâm, “Adıgüzel” yâni. Hani bazı soyadları var ya bilmem ne Adıgüzel filan... Bu Hoşnâm da “Adıgüzel” demek yâni. Adıgüzel adında bir oğlu varmış Haşnâm. Bizim hoş dediğimiz kelimenin o devirde harekesi üstündü, yâni ötre değildi, haş derlerdi. Ve uzun değildir. Vav var diye uzun okunmazdı, vezinde o vava itibar edilmez yâni. Hûş değil, haş okunurdu.

Demek bir oğlunun adını öğrenmiş olduk, babasının, dedesinin adını öğrenmiş olduk, Belhli olduğunu anlamış olduk, künyesinin de Sülemî ile aynı olduğunu hatırımızda tutabiliriz inşâallah.

مَاتَ بِوَأَشْجَرَدٍ عِنْدَ رَبَاطٍ يُقَالُ لَهُ رَأْسُ سَرُونِدِ
عَلَى جَبَلٍ فَوْقَ وَأَشْجَرَدِ سَنَةَ سَبْعٍ وَثَلَاثِينَ
وَمِائَتَيْنِ

(Mâte bi-vâşecerd inde ribâtin yukâlü lehû re'sü servünd alâ cebelin fevka vâşecerd senete seb'in ve selâsîne ve mieteyn) Vâşecerd'de ölmüş. Aşağıda Vâşecerd hakkında bilgi var:

Mâverâünnehir şehirlerinden bir şehirdi Vâşecerd, köylerinden bir köydü. (Nahve tirmiz) Tirmiz şehrine yakın bir yerdeydi. (Ve hüve meşhûretün bi-za'ferân) Safran yetiştirmesiyle tanınmıştı.

Bizde nerede çıkar safran? Safranbolu'da çıkarmıştı bir zamanlar. Safran kıymetli bir maddedir, hem sarıdır, hem de bu zerdelere filan konuluyor renk veriyor, güzel kokusu da vardır. Yâni zağferân ve safran dediğimiz şey hem sarı rengi, hem de güzel, kendine mahsus bir kokusu dolayısıyla aranan kıymetli bir baharattır. Bizim Safranbolu'da yetişir. Bu Vâşecerd'de de yetiştirmiş. Tirmiz'e yakın bir yer. Tirmiz, şimdi Özbekistan'da.

(Yuhmelü minhâ ilâ sâiri'l-âfâk) Yâni orada zağferân çıkarmış, her tarafa dağıtılmış.

O Vâşecerd'de bir ribâtın yanında Re's-i Serund denilen rıbatın yanında ölmüş. (Re'sü serund alâ cebelin) Bir dağın üzerindeki ribat.

(Fevka vâşecerd) Vâşecerd köyünün yukarısındaki, Re'sü Servünd denilen tepe üzerindeki bir ribatta ölmüş, (senete seb'in ve selâsîne ve mieteyn) 237 senesinde ölmüş.

Şimdi ribat ne demektir?.. Ribat, Allah yolunda hudut bekçiliği yapan insanlar için hudutlara inşâ edilmiş olan kalelere, müstahkem mevkiilere denir. Bakın, dikkat ederseniz bu da bir tepenin üstünde... Tepenin üstünde olacak, müstahkem olacak, düşman saldıramayacak. Orada düşmanı gözleyecekler, gelmesini engelleyecekler. Hudut karakolu gibi yâni. Öyle bir ribatta ölmüş.

Tabii bu Tirmiz, Sermerkand'ın doğusunda bir yer, şimdiki Özbekistan'da Semerkand'dan daha doğuda. İmâm Tirmizî, büyük hadis alimi orada yetişmiş. İmâm Buhârî de o civarda. Yâni Horasan, böyle büyük alimlerin yetiştiği bir yer. Bu zât da işte oradaki Vâşecerd köyünün yukarısındaki ribatın orada, 237 senesinde vefat etmiş.

Yâni bu ribatlarda beklerlerdi dervişler. Neden?.. Kahraman oldukları için. Hudutlarda beklemek sevap olduğu için. Onlar hudutta ellerinde silahla beklerlerdi, arkadakiler de emniyetle yaşarlardı.

Şimdi de meselâ köylerde, belli yerlere bekçi koymak lâzım artık. Yâni her yerde, bir kısmının uyuması lâzım, ötekilerin nöbet tutması lâzım. Neden?.. Asayiş bozuldu, iş başa düştü artık yâni, başka çaresi kalmadı.

Eskiden bu böyle otomatik olarak hallolurmuş. Ama kim beklermiş? Paralı askerler mi?.. Hayır. Allah rızası için derviş gidermiş, orada yatar kalkarmış; fırsatı bulursa cihad edermiş, düşmanı beklermiş. Cihad edip de ölürse şehid oluyor, kalırsa gazi oluyor. Ama murâbıt olarak ribatta beklerse, o da çok sevap... “Allah rızası için ribatta bekleyen, nöbet bekleyen kimsenin gözüne cehennem ateşi değmeyecek.” buyuruyor Peygamber Efendimiz. Hudutta beklemek çok önemli... Düşmanın gelmesini engellemek için, görmek için, görüp tedbir almak için beklemek çok sevap.

Demek ki, murâbıt imiş aynı zamanda. Yâni, o sevabı kaçırmamak için huduttaki kalede duruyormuş. Yâni aşağıda Vâşecend’de dursa ya, zaten onların arasında... Hayır, yukarıda kalede duruyor, demek ki o sevabı kolluyor.

İşte sûfîler, demin de söylediğim gibi hakiki sûfî, ahdine vefâlıdır, istemeden verir, bir iyilik görmeden sever, medheder filan... Bir taraftan da canını da İslâm’ın, müslümanların hizmetine tahsis eder.

Ama şimdi, canı tahsis etmek de yetmiyor. Neden?.. Adam, ağır topunun menzili on kilometre; buradan nişan alıyor, bir gülle sallıyor, senin apartmanını yerle bir ediyor. Gümbür... E senin elinde bir tüfek var, bir kurşun atıyorsun, yedi yüz metre gidiyor, iki yüz metre gidiyor. Biz Konya’da aldık tüfekleri, yetmiş metre öteye taşları diktik, saçma varmış ama, çekirdek yok fişeklerin içinde. Hiç deviremedik diktiğimiz taşları, kaç kişi attı.

Benim ata ata omuzum çürüdü, güm güm böyle, gevşek tuttum herhalde.

E olmaz. Düşman çok uzaktan su kuyruğunda beklediğini görüyor, nişan alıyor, patt; tamam üç tanesini öldürdüm. Kah kah kah gülüyor oradan... Bu zavallılar bilmiyorlar, fâilin uzaktan dürbünle bakıp gördüğünü. O kadar uzaktan mermi sallayacağını hesap edemiyorlar.

Bak, “Ermeniler Akdam’a girdi.” diyorlar. Neden?.. Yâni Azeriler korkak olduğundan mı?.. Hayır! Teknolojik gerilikten, insan gümbür gümbür gidiyor bu devirde.

Fatih İstanbul’u nasıl aldı?.. Kahramanlıkla beraber, imanla beraber teknolojik tedbirleri aldığı için fethetti. Yoksa gemileri karadan yürütmeseydi, Rumeli Hisarı’nı yapmasaydı, büyük topları dökmeseydi, her türlü tedbiri almasaydı Avrupalılar yardıma geleceklerdi. Tuna’dan yardıma geleceklerdi, Çanakkale’den yardıma geleceklerdi, karadan yardıma geleceklerdi... İlk önce Edirne’ye kadar o araziyi aldı, ondan sonra buraya Rumeli Hisarı’nı dikti, Anadolu Hisarı’nın karşısına; geçen gemileri batırdı.

Ondan sonra büyük toplar döktürdü bu surlar başka türlü yıkılmaz diye. Şimdi adamlar para veriyorlar, bizim ecdâdın yıktığı surları bize tamir ettiriyorlar. Bizim de hoşumuza gidiyor kaleler tamir oluyor diye. Ama heriflerin niyetleri başka... “Yıktığınız gibi tamir edin!” diyor. Ben olsam tamir etmem, öyle dursun. Giriş kapısını tamir edersin de, ötekiler yıkık

dursun. Onu dedem yıkmış, yıkmasında bir sebebi vardır diye bırakmak lâzım. Bana kalsa öyle yaparım. UNESCO parasını veriyor diyor, Amerika parasını veriyor diyor.

Rum veriyor. Fener Patrikhanesini ihyâ edecek, İstanbul müstakil bir şehir olsun diyecek, İstanbul'un surları şöyleydi, böyleydi diyecek, Bizans'ı ihyâ etmeğe çalışıyor. Ben onun niyetini anlıyorum. Çok net olarak herkes anlıyor ama cebine parayı koyan, dilsiz kesiliyor. Cebine para konuldu mu, yan cebime koy diyor. Cebine para konulduğu zaman, dili filan kalmıyor, itirazı filan kalmıyor. Yâni adamlar parayla, harple yapılamayan şeyleri yapıyorlar şu anda...

Çünkü, dünya ehli insanlar hakim oldu. Rüşvet geçiyor. Müslümana rüşvet geçmezdi. Müslüman rüşvetle iş yapmaz. Rüşveti alan da veren de cehennemde olduğundan müslümanın yapmadığı bir şeydi. Şimdi müslümanlık yok, İslâm ahlâkı yok, rüşvet var, rüşvetle memleketini satıyor adam, her şeyi yapıyor. Rüşvetle katili idamdan kurtarıyor, hapisten çıkarıyor. Mazlumu deliğe tıkıyor, öldürtüyor.

E bunların karşısına kim duracak, kim hakkı temsil edecek, kim hakkı işleyecek?.. Tabii er kişi lâzım, yiğit lâzım, fetâ lâzım. Hazret-i Ali gibi fütüvvet erbâbı lâzım, sòfî lâzım. Onun için de, tarikatlar, tasavvuf, çok kötü onlara göre...

b. Duha Namazı Kılı!

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثَ

(Ve esnede'l-hadîs) Hadis de rivâyet etmiş. Bayağı usûlüne uygun hadis rivayeti işi de var. Muhaddis sıfatını alacak, o sevaplı işi de yapmış Hâtem-i Esam Hazretleri:

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدِ
الْمُؤَذِّنِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ ابْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا
مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلَوَيْهِ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ
الْحَارِثِ حَدَّثَنَا حَاتِمُ بْنُ عُنْوَانَ الْأَصَمُّ حَدَّثَنَا
سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْمَاهِيَانِ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ
طَهْمَانَ بْنِ سَابُورَ حَدَّثَنَا مَالِكُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنِ
أَنْسِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ صَلَّى صَلَاةَ
الضُّحَى فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْأَبْرَارِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلْتَ
بَيْتَكَ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ

TS. 91/1 (Ahberanâ ebü'l-hüseyn, muhammedü'bnü muhammedi'bni ahmede'l-müezzin) “Bize bu Ahmed oğlu Muhammed oğlu müezzin Muhammed haber verdi.” diyor müellif. (Haddesenâ muhammedü'bnü el-hüseyni'bni ali) O, bize Ali oğlu, Hüseyin oğlu Muhammed haber verdi diye söylemiş.

Bu hafızmış, Cürcan'da yaşamış, hadis tarihinde bilinen bir kimse.

(Haddesenâ muhammedü'bnü hüseyini'bni alleveyh) Ona da Alleveyh oğlu Hüseyin oğlu Muhammed tahdis eylemiş, rivâyet etmiş hadisi. (Haddesenâ yahye'bnü'l-hâris) Ona da Yahyâ ibn-i Hâris rivâyet etmiş. (Haddesenâ hâtemü'bnü unvâne'l-esammü) Ona da bizim Hâtem-i Esam söylemiş. O ona, o ona, o ona... Müellifimize kadar bu hadis gelmiş.

Hâtem-i Esam da ne demiş: (Haddesenâ saîdü'bnü abdi'llâhi'l- mâhiyâni) Hâtem-i Esam'a bu zât tahdis eylemiş. (Haddesenâ ibrâhimü'bnü tahmân) Ona da İbrâhim ibn-i Tahmân rivâyet etmiş.

İbrâhim ibn-i Tahmân Horasanlı, Heratlı, Nişabur'da yaşamış olan şahıs. Tabiinden pek çok kimseleri görmüş, onlardan hadis almış. Bağdat'a gelmiş, orada hadis rivâyet etmiş. Sonra Mekke'ye gitmiş, ömrünün sonuna kadar orada oturmuş. Horasan, Irak ve Hicaz... Horasan hadisçilerinin en asillerinden birisiydi ve en güvenilirlerinden idi, ilmi en geniş olanlarından idi. Mekke-i Mükerreme'de 163 senesinde öldü diyor. Bu Hâtem-i Esam'ın kendisinden rivâyet ettiği kimsenin hadis aldığı kimse İbrâhim ibn-i Tahmân, Nişabur'dan.

O da (haddesenâ mâlikün ani'z-zühriyye) dedi. Oradaki Mâlik dediği Malik ibn-i Enes, yâni Malikîmezhebinin kurucusu. 93 senesinde doğdu ve 179 senesinde vefat etti, Bakî kabristanına gömüldü. İmâm Malik Hazretleri'nin kabri nerede? Bakî Kabristanı'nda.

Ama ne türbe var, ne bir şey var, dümdüz toprak böyle şimdi. Türbeleri mürbeleri bu adamlar yıkıp yerle bir ettiği için.

(Ani'z-zühriyye) İmâm-ı Mâlik de, Zührî'den almış. Zührî kimdir?

مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شِهَابِ
بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ زُهْرَةَ الْقُرَشِيِّ
الزُّهْرِيِّ أَبُو بَكْرٍ الْمَدَنِيُّ أَحَدَ الْأَئِمَّةِ الْأَعْلَامِ
وَعَالِمِ الْحِجَازِ وَالشَّامِ يَقُولُ عَنْ نَفْسِهِ
مَا اسْتَوَدَعْتُ قَلْبِي شَيْئًا فَنَسِيْتُهُ كَانَ مِنْ أَسْحَى
النَّاسِ تَقِيًّا مَا لَهُ فِي النَّاسِ نَظِيرٌ مَاتَ سَنَةَ أَرْبَعٍ
وَعِشْرِينَ وَمِائَةً

(Muhammedi'bnî müslimi'bnî ubeydu'llâhi'bnî abdi'llâhi'bnî şahabi'bnî abdi'llâhi'bnî hârisi'bnî'z-zühreh, el-kureysî) Kureyş kabilesinden Zühre oğullarından. Ebû Bekir künyesi. Hicaz'ın büyük âlimlerden birisi... "Ben içime, kafama bir bilgi geldi mi, onu hiç unuttuğum yoktur." dermiş Zührî. Yâni, neyi duyduysa kafasında, tamam.

Çok cömert imiş İmâm Zührî. (Kâne min asha'n-nâsi) insanların en cömerti idi, (takiyyen) takvâ ehli idi. (Mâ lehû fi'n-nâsi nazîrun) İnsanların arasında emsali yoktu. İmâm-ı Zührî, hatırınızda kalsın, böyle bir kimseydi.

(Mâte senete erbaîn ve işrîne ve mieh) 124 senesinde vefat etti. İmâm-ı Âzam'dan önce.

(An enesin) O da Enes RA'dan rivâyet etti. (Enne'n-nebiyye salla'llâhu aleyhi ve selleme kâl) Peygamber SAS buyurdu ki bu hadis-i şerifte:¹

صَلِّ صَلَاةَ الصُّحَىٰ فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْأَبْرَارِ وَسَلِّمْ إِذَا
دَخَلْتَ بَيْتَكَ يَكْثُرُ خَيْرُ بَيْتِكَ

(هـ.ب. كـر. عن أنس)

(Salli salâte'd-duhâ, feinnehâ salâtü'l-ebrâr; ve sellim izâ dehalte beytek, yeksür hayru beytik.)

Buyurmuş ki Peygamber Efendimiz:

(Salli salâte'd-duhâ) “Duhâ namazını kıl; (feinnehâ salâtü'l- ebrâr) çünkü bu ebrârın namazıdır. Duhâ vakti namaz kılmak ebrârın namazıdır. (Ve sellim izâ dahalte beytek) Evine girdiğin zaman selâm ver; (yeksür hayru beytik) evinin bereketi, hayrı çok olur.”

¹ Beyhakî, Şuabü'l-İmân, c.VI, s.427, no:8758; İbn-i Asâkir, Mu'cem, c.I, s.213, no:422; Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb, c.I, s.376, no:649; Bezzâr, Müsned, c.II, s.354, no:7396; Ebû Ya'lâ, Müsned, c.VII, s.197, no:4183; Taberânî, Mu'cemü'l- Evsat, c.V, s.328, no:5453; İbn-i Adiy, Kâmil fi'd-Duafâ, c.III, s.364; İbn-i Hibbân, Mecrûhîn, c.II, s.192; Cürçânî, Târih-i Cürçân, c.I, s.452, no:883; İbn-i Asâkir, Târih-i Dimaşk, c.IX, s.344; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ, c.VIII, s.83; Ukaylî, Duafâ, c.I, s.148, no:183; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.909, no:43571; Câmiü'l-Ehâdîs, c.XXIII, s.99, no:25647.

İçeride kimse olmasa bile selâm verilir. Kapıyı açtın, evde bir insan varsa, “Es-selâmü aleyküm!” dersin, tamam. Evde hiç kimse olmasa bile, “Es-selâmü aleynâ ve alâ ibâdi’llâhi’s-sâlihîn!” diyeceksiniz, gene selâm vererek gireceksiniz evinize. Bunu bu hadis-i şerifte Efendimiz tavsiye etmiş oluyor.

Duhâ namazı nedir? Duhâ vakti güneşin ufuktan yükselip parlaklığını kazandığı, bakılamayacak hale geldiği zamandır. Şöyle aşağı yukarı gündüzün dörtte biri geçtiği zaman demişler. Yâni güneşin doğduğundan güneşin battığı zamanı dörde bölersek dörtte birini geçtiği zamandır. Tam ortası öğle olduğuna göre sabahla akşamın arası, öğlenle sabahın tam ortası duhâ oluyor demek. Aşağı yukarı duhâ vakti ne zamandır? Sabahla öğlenin ortası...

Ama duhâ namazı ne zamana kadar kılınabilir? Öğlenin vaktine 45 dakika kalıncaya kadar kılınabilir. Dört rekât, sekiz rekât, 12 rekât kılınabilir. “Dört rekât kılmağa müdâvim olanları, Allah muhsinîn zümresine yazar.” diye müjdeler var.

Tabii bu Salât-ı Duhâ, Salât-ı İşrâk’tan başkadır. Salât-ı İşrâk, güneş doğduğu zaman, yarım saat filan geçtikten sonra kılınan namazdır. Eğer açıktaysan, güneşin doğduğu tarafa baktığın zaman güneşi görürsün, ama portakal gibi görürsün, gözünü almaz, göz alıcı durumda değildir. Ufuktan şöyle birazcık yükselmiştir. O zaman İşrâk vaktidir. Güneş şarktan doğduğu için, ona İşrâk vakti derler.

O zaman bir namaz kılınır.

“Sabah namazından sonra, camide oturup ibadet edip de işrâk namazı kılırsa bir insan,

o gün bir hac ve umre sevabı kazanır.” Hasen hadistir, İmâm Tirmizî rivâyet etmiştir.

İmâm Ebû Dâvud da Peygamber Efendimiz’in böyle yaptığını, adetinin bu olduğunu bildiriyor. Şimdi biz her sabah –kimseyi ayıplamak yok da, yalnız insanların hallerini anlatmak için söylüyorum– İskenderpaşa’da Hocamız’ın tesis ettiği üzere, sünnet-i seniyyeyi icrâ ettirdiği üzere, sabah namazından sonra Yasin okunur, Evrâd-ı Şerife okunur ve İşrak namazı kılır.

Ama ondan evvel, ben duaya oturduğum zaman, sabah namazı kılındıktan sonra diyorum ki:

نَوَيْتُ الْإِعْتِكَافَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ إِمْتِثَالًا
بِحَدِيثِ نَبِيِّنَا الَّذِي قَالَ فِيهِ

(Neveytü’l-i’tikâfe fî hâze’l-mescid) “Bu mescidde bir müddet ibadet için oturmağa, i’tikâfa niyet ettim.” diyorum. (İmtisâlen bi-hadîsi nebiyyinâ) “Peygamber Efendimiz’in şu hadisine sarılarak yapıyorum bunu.” diyorum. (Ellezî kâle fîhi) “Ki, o hadis-i şerifinde şöyle buyurdu Peygamber Efendimiz:²

مَنْ صَلَّى الْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ قَعَدَ يَذْكُرُ اللَّهَ حَتَّى
تَطْلُعَ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ
حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ تَامَّةٍ تَامَّةٍ تَامَّةٍ

(ت. حسن عن انس)

² Tirmizî, *Sünen*, c.II, s.481, no:586; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.II, s.9; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.VII, s.808, no:21508; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XX, s.496, no:22727.

RE. 426/14 (*Men salle'l-fecre fî cemâatin*)
“Kim sabah namazını cemaatle camide kılsa
—evinde değil camide— (*sümme kaade*) sonra
oturur, (*yezürü'llâh*) Allah'ın zikriyle meşgul
olursa... Yâni sabah namazından sonra oturdu,
zikirle, Kur'an'la, ilimle, irfânla meşgul oldu;
(*hattâ tatlua's-şems*) güneş doğuncaya kadar
böyle oturdu, (*Sümme sallâ rek'ateyn*) Sonra
kalkıp da iki rekât namaz kılsa; (*kânet lehû
keecri haccetin ve umretin tâmmetin tâmmetin
tâmmeh.*) tam bir hac ve umre yapmış gibi, tam
bir hac ve umre yapmış gibi, tam bir hac ve
umre yapmış gibi sevap kazanır.” diye üç defa
tam sözünü kullanmış Peygamber Efendimiz.

(*Ravâhu't-tirmiziyyü an enesin radiya'llahu
anhu ve hasen*) “Bu hadis-i şerif İmâm Tirmizî
rivâyet etmiştir ve hasen hadistir demiştir.”
diyorum.

Bazı yerlerde de, başka sekiz-on rivayeti
de söylüyorum. Adam dinliyor, ondan sonra
pabucunu alıp gidiyor. Yâni ne diyelim, tabii işi
vardır herhalde. Ama bu kadar kârı gördükten
sonra, insan oturur yâ... Bir hac ve umre sevabı
varsa, hadis de hasense, yâni zayıf hadis değil,
bilmem ne değil, şunu değil, bunu değil; tamam.
Nereye gidiyorsun? Pabucunu alıp gidiyor.

Kimseyi ayıplamak yok. Yâni farzı kıldı mı kimse
ayıplanmaz. Farzı kıldı mı, sünnetini evinde
kılmak için de gidebilir. Ama bu hadisi duyduktan
sonra insanın uyması lâzım! Yâni hadis-i şerifin
bereketinden faydalanmağa çalışması lâzım!

Allah, duyduğunu anlayıp, anladığını uygulayanlardan eylesin... Yâni duyuyor bazısı, anlamıyor.

“—Ne dedi?..”

“—Vallahi bilmem!”

Hoşuma gidiyor, evliyâullahtan, büyüklerden birisi birisine bir söz söylemiş,

“—Haa, anlayamadım, bir daha tekrar etsene!..” demiş.

“—Bir daha tekrar eder miyim, ben ilkini söylediğime pişmanım.” demiş.

İkinciyi söylüyor o, “Ben ilkini söylediğime pişman oldum, bir daha söyler miyim.” demiş.

Yâni lafı söyler söylemez anlaması lâzım.

Niçin yaşıyoruz? Allah’ın rızasını kazanmak için.

Allah’ın rızası nerede? Herkes böyle harıl harıl onu arıyor. Allah’a nasıl mutî kul olunur, kalp nasıl temizlenir, muhabbetullah nasıl kazanılır?.. Akılları, fikirleri ahireti kazanmak için çalışıyor.

E millete söylüyorsun, iyi güzel, pekâlâ... Sonra?.. Pabucunu alıyor, gidiyor. Haydi Allah’a ısmarladık. Nereye gidiyor? Mühim bir şeye gitse, canımız kurban... Mühim bir şeye de gitmiyor.

(Salli salâte’d-duhà) “Duha namazını kıl, (feinnehâ salâtü’l- ebrâr) çünkü bu ebrârın namazıdır.” Demek ki öğlenle sabah arasında, bu vakitte bu namazı kılma itiyadı iyi kulların

itiyadı. Efendimiz tavsiye ettiği için tabii. (Ve sellim izâ dehalte beytek) “Evine girdiğin zaman da selâm ver, velev kimse olmasa bile; (yeksür hayru beytike) böyle yaparsan evinin hayrı çok olur.”

Câmiu’s-Sağîr’de, buna benzer bir başka hadis-i şerif de vardır diyor, aşağıda müellif.

Demek ki, bu Hâtem-i Esam Hazretleri böyle rivâyet zincirini zikrederek hadis de rivâyet etmiş, hadisciler zümresine dahil olmuş bir kimse... Onlar bunu bir bereket sayarlardı; yâni hadis öğrenmek, hadis rivâyet etmek sûretiyle o müjdeleri almak, ahirette o sevaba ermeyi de düşünürlerdi.

Allah hepinizden râzı olsun.... Burada bırakalım. 93. sayfaya geldik. İnşâallah sağ olursak, önümüzdeki haftalar devam ederiz Allah fırsat verirse...

Fâtiha-i şerîfe mea’l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

24. 07. 1993 - Eyüp/İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ’ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü